

פערים בעלויות ותיעוד חסר: דוח מבקר המדינה על "אייר פורס 1 הישראלי"

לפי המבקר, הוצגו עלויות שונות בשלבי האישור אך עובדה זו לא הודגשה • עוד עולה מהדוח כי עלות טיסה במטוס ראשי המדינה צפויה להיות יקרה יותר מאשר במטוס אזרחי כפי שהיה נהוג קודם • אנגלמן מציין כי במשרד רה"מ לא נמצא תיעוד לעבודת המטה שנעשתה - וכי לא נבדקו חלופות במגוון נושאים

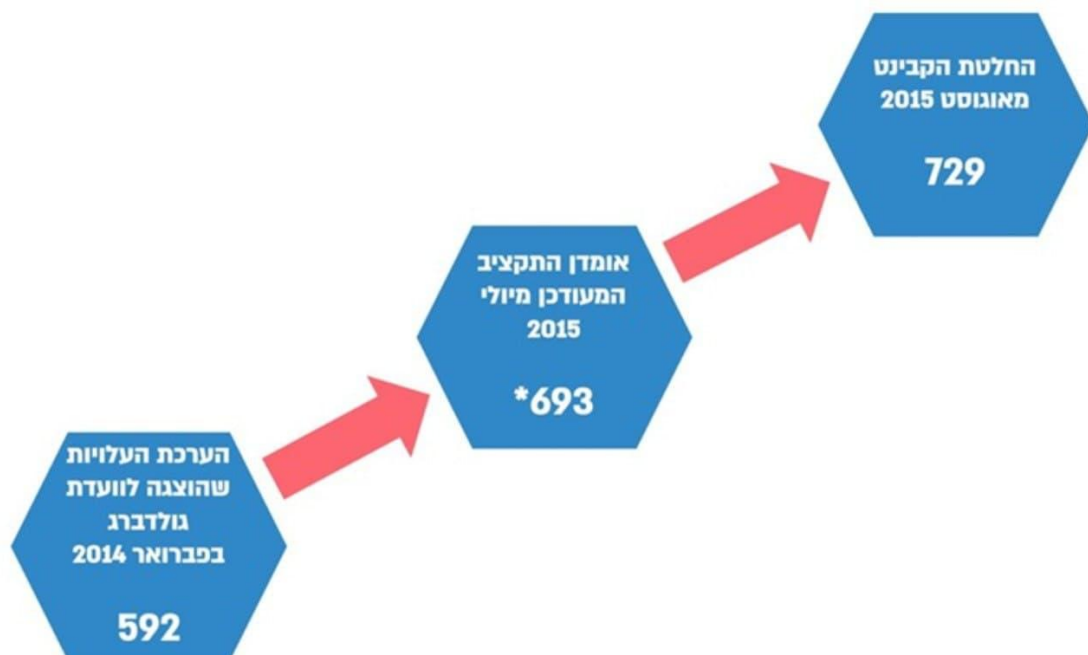
יובל אראל | **N12** | פורסם 09/03/22 11:00

מבקר המדינה מתניהו אנגלמן מפרסם היום (רביעי) דוח ביקורת על מטוס ראשי המדינה, שזכה לכינוי "אייר פורס 1 הישראלי" ונועד לשמש את ראש הממשלה ואת נשיא המדינה. הדוח מצביע בין היתר על פערים בעלויות וחוסר סדר כללי. במטוס לא נעשה שימוש גם היום, זאת על אף שהתהליכים שקדמו לפרויקט החלו לפני יותר מעשור.

לדברי אנגלמן, אף על פי שוועדת גולדברג המליצה על רכש מטוס ייעודי להטסת ראשי המדינה, העלויות שאישר הקבינט היו גבוהות בכ-137 מיליון ש"ח מהעלויות שמשרד הביטחון הציג לוועדה. בסופו של דבר הקבינט אישר עלויות בסך של כ-729 מיליון ש"ח, והמועצה לביטחון לאומי לא הדגישה את קיומו של הפער בפני חברי הקבינט.

בהמשך, לאחר המכרז, אמנם הממשלה אישרה סכום נמוך יותר, אך יתכן שגם העלויות הללו גבוהות יותר ממה שניתן היה לשלם אילו ההליך היה תקין יותר. המכרז עמד על סכום של כ-450 מיליון ש"ח, בעוד שהסכום שאושר בממשלה עמד על כ-590 מיליון ש"ח.

הערכת עלויות הפרויקט על ידי צוות משרד הביטחון מוועדת גולדברג עד אישור הקבינט (במיליוני ש"ח). מתוך דוח המבקר

עניין נוסף שעלה בדוח הוא עלות הטיסה הממוצעת במטוס, שצפויה להיות גבוהה ביותר מפי שניים מהעלות הממוצעת במצב הקיים שבו משתמשים במטוס אזרחי. טיסה ממוצעת במטוס הייעודי צפויה לעלות כ-5.2 מיליון ש"ח, לעומת כ-2.5 מיליון ש"ח במטוס אזרחי. החישוב הזה כולל את ההסבה של המטוסים לצרכים ייחודיים של ראש ממשלה, אך אפילו בלי הנתונים הללו יש פער לא מבוטל של כעשרה אחוז בעלות הפעלת המטוס בלבד. לדברי המבקר, גם הפערים הללו לא נבדקו בשלבי האישור השונים.

השוואה בין העלות הממוצעת של טיסה במצב הקיים לבין הערכת העלות הממוצעת של טיסה במטוס ראשי המדינה. מתוך דוח המבקר

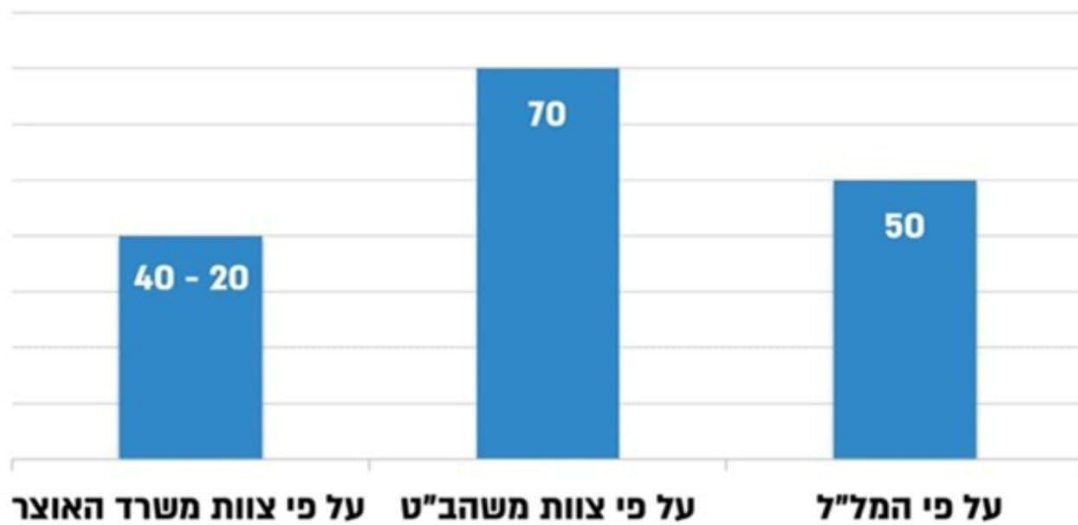
המבקר אנגלמן מציין כי לא נמצא תיעוד לעבודת המטה שנעשתה בשנת 2010. בין היתר עלתה דרישה שהמטוס יכיל כ-100-120 נוסעים, מספר גבוה בכ-64%-97% ממספר הנוסעים המירבי שהצטרפו לטיסות רה"מ בשנים 2010-2011. בהמשך המל"ל אף העלה את הצורך ל-150-200 נוסעים, כל זאת מבלי לבהיר לוועדה את הסיבות לפערים.

נוסף על כך, עלה בביקורת כי לא נבדקו חלופות במגוון נושאים - כמו הבעלות על המטוס, הגורם שיטיס אותו ומספר הנוסעים. גם בקבינט לא נבחנו שורת סוגיות ובהן תצורת המטוס, המשמעויות של רכש מטוס בן 20 שנים וחלופות בהיבטים שונים.

הגורמים הרלוונטיים בשב"כ לא היו מעורבים

חוסר הסדר בעלויות בא לידי ביטוי גם בכך שהערכת עלות הרכש והסבתו בהיקף של כ-70 מיליון דולר, לא כללה כמה מאפיינים, כמו למשל רכיב המע"מ. המל"ל לא הבהיר לוועדה אם מחיר היעד שקבע כולל מע"מ, אם לאו. המבקר מציין כי המל"ל הציג לקבינט בעיקר את החשיבות הביטחונית ברכש מטוס ייעודי, אך לא פירט כמה היבטים ביטחוניים מהותיים - מענה לאיומים שהיו ידועים באותה תקופה, פערים ויכולות בהיבט ביטחוני מסוים ועוד. בשל כך, חברי הקבינט לא דנו בהיבטים הללו.

השוואת העלויות עבור רכש המטוס והסבתו כפי שצוינו בדוח ועדת גולדברג (במיליוני דולרים). מתוך דוח המבקר

רק שבועיים לפני אישור הפרויקט בקבינט, השב"כ הגדיר מענה ראשוני וכללי בלבד בתחום הגנת הסייבר. כמו כן, נציגי חטיבה טכנולוגית בשב"כ שהם בעלי הידע בתחום לא היו מעורבים בפרויקט טרם אישורו בקבינט, כך לפי המבקר.

חלק מממצאי הדוח נותרו חסויים מפני שמדובר בעניינים ביטחוניים רגישים. לכן גם היה צורך בהליך חיסיון שאותו בדרך כלל מנהלת הוועדה לביקורת המדינה. אולם, חוסר תפקוד הוועדות והיעדר ועדה לביקורת המדינה הובילו לכך שמשרד המבקר ביצע את הליך החיסיון באופן עצמאי, זאת בשל חשיבות הפומביות של הדוחות. לעומת זאת, אנגלמן מצוין כי קיים שיפור ניכר במטוס ראשי המדינה ביחס למצב הקיים, מבחינת ביטחון וכן הזמינות שלו.

ממשרד הביטחון נמסר בתגובה: בפרויקט 'מטוס ראשי המדינה' משרד הביטחון פעל ופועל כקבלן ביצוע של משרד ראש הממשלה, בהתאם לדרישותיו, לאיפיון שקבע ולתקציב

שהעמיד לביצוע המשימה. חלקו של צה"ל בפרויקט נקבע גם הוא בהתאם לדרישות משרד רה"מ."

ממשרד ראש הממשלה והמטה לביטחון לאומי (מל"ל) נמסר בתגובה: דוח המבקר מאיר היבטים שונים בתהליכי קבלת ההחלטות בפרויקט מטוס ראשי המדינה, אשר מצריכים תיקון והתייעלות. הדברים יילמדו ביסודיות ויתבצע תהליך הפקת לקחים בהתאם. יצוין, כי כתיבת הדו"ח הושלמה בשנת 2021 והוא מתייחס לתהליכים ולהחלטות שהתקבלו ע"י ממשלות קודמות והחלו לפני עשר שנים ויותר, כמו גם ע"י נושאי משרות אשר רובם אינם מכהנים בתפקידם כיום. מטוס "כנף ציון" השלים בעת האחרונה את הליכי הרישוי, לאחר שהותקנו בו מערכות ייחודיות ברמות סיווג שונות שהותאמו לחפ"ק האווירי של ראשי הממשלות והנשיאים. לצד זה, מתבצעת במשרד ראש הממשלה עבודת מטה בנושא שבוחנת את כלל היבטי הפרויקט, וזו תביא בחשבון גם את הנאמר בדוח המבקר."